

SCI-CONF.COM.UA

**SCIENCE AND INNOVATION
OF MODERN WORLD**

**PROCEEDINGS OF IV INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
DECEMBER 21-23, 2022**

**LONDON
2022**

SCIENCE AND INNOVATION OF MODERN WORLD

Proceedings of IV International Scientific and Practical Conference

London, United Kingdom

21-23 December 2022

London, United Kingdom

2022

UDC 001.1

The 4th International scientific and practical conference “Science and innovation of modern world” (December 21-23, 2022) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2022. 753 p.

ISBN 978-92-9472-194-5

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Science and innovation of modern world. Proceedings of the 4th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2022. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/iv-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-and-innovation-of-modern-world-21-23-12-2022-london-velikobritaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: london@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2022 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2022 Cognum Publishing House ®

©2022 Authors of the articles

12.	Каньовська Л. В., Докійчук Н. Ф. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЛІКУВАННЯ ХВОРОБИ КРОНА	85
13.	Каньовська Л. В., Дутка Д. А., Краснопортко Ю. О. ПНЕВМОНІЇ: ЛІКУВАННЯ НЕГОСПІТАЛЬНОЇ ПНЕВМОНІЇ У ІV ГРУПИ ХВОРИХ	91
14.	Карнаух Е. В., Шокало І. В., Шальнова О. І., Коробко Е. Ю. СИТУАТИВНА ТРИВОЖНІСТЬ СТУДЕНТСТВА ЯК ПРОЯВ ПСИХО-СОЦІАЛЬНОЇ ТРАВМАТИЗАЦІЇ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНИ	96
15.	Костенко С. Б., Гнеушева О. О. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МІНІМАЛЬНО ІНВАЗИВНИХ МЕТОДІВ ЛІКУВАННЯ КАРІОЗНИХ ТА НЕКАРІОЗНИХ ПАТОЛОГІЙ ТВЕРДИХ ТКАНИН ЗУБІВ	107
16.	Марченко А. С., Нгуєн Хаї Данг, Дяденко А. В. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ АТРОФІЧНОГО ГАСТРИТУ У СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	114
17.	Марченко А. С., Радєвіч Є. В. РОЛЬ НУТРИТИВНОЇ ПІДТРИМКИ ХВОРИХ В ПАЛІАТИВНІЙ МЕДИЦИНІ	117
18.	Марченко А. С., Долик А. А., Яхно Я. А. ОБІЗНАНІСТЬ І НЕПРАВИЛЬНЕ СПРИЙНЯТТЯ ХОСПІСНОЇ ТА ПАЛІАТИВНОЇ ДОПОМОГИ	122
19.	Михайличенко Б. В., Біляков А. М., Личман Т. В. ОСОБЛИВОСТІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ НЕВІДОМИХ ЗАГИБЛИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ В УКРАЇНІ	125
20.	Нечипуренко О. М. КОМПЛЕКСНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ З КОМОРБІДНОЮ ПАТОЛОГІЄЮ, ЯКІ СТРАЖДАЮТЬ НА ПОВТОРНІ ЕПІЗОДИ ГОСТРИХ РЕСПІРАТОРНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ ТА ПОРУШЕННЯМ ПОСТАВИ	130
21.	Печеряга С. В., Плиська Т. І. ВЕДЕННЯ СЕЧОКАМ'ЯНОЇ ХВОРОБИ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ	138
22.	Приймак С. Г., Клещук А. А. ЧАСТОТА ТА ФАКТОРИ РИЗИКУ РЕЦИДИВУ ГЕСТАЦІЙНОГО ДІАБЕТУ	144
23.	Свириденко В. В., Гайдаманчук П. С. ВІДНОВЛЕННЯ ГОЛОСОВОЇ ФУНКЦІЇ ЛЮДИНИ ЗА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ПОРУШЕНЬ	147
24.	Тимошина О. В., Єременко А. В., Юрченко А. О., Конюшевська А. А. ПОЛОГОВІ ТРАВМИ. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	158
25.	Шумко Г. І., Швець О. В. ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ТА ДИФЕРЕНЦІЙНА ДІАГНОСТИКА БОЛЮ У ГРУДНІЙ КЛІТЦІ	162

**СИТУАТИВНА ТРИВОЖНІСТЬ СТУДЕНТСТВА ЯК ПРОЯВ
ПСИХО-СОЦІАЛЬНОЇ ТРАВМАТИЗАЦІЇ
В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНИ**

Карнаух Елла Володимирівна,

к.мед.н., доцент

Шокало Ірина Володимирівна,

асистент

Шальнова Олена Ігорівна,

студентка,

Коробко Еліна Юріївна,

Ph.D, асистент

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Анотація: Стаття присвячена оцінці психоемоційного стану Каразінських студентів-медиків за рівнем ситуативної тривожності в умовах повномасштабної війни РФ проти України, проаналізовані причинно-наслідкові проблеми впливу тривожності на особистість, на психічне та фізичне здоров'я, проаналізовані шляхи подолання психічних розладів особистості для збереження психо-соматичного здоров'я нації і якості життя українців.

Ключові слова: війна в Україні 2022, ситуативна тривожність, стрес, психосоціальна травматизація, психологічний скринінг, психологічні проблеми.

З 24 лютого 2022 року впродовж десяти місяців триває повномасштабна війна РФ проти України, заручниками якої стали всі мирні мешканці всієї нашої країни. У родині кожного українця, на роботі, в навчанні, в побутових розмовах все частіше лунають такі поняття, як «стрес», «страх», «тривога», «депресія». Життя в умовах воєнного стану, зокрема в зонах активних бойових дій, суттєво ускладнилося різким погіршенням психологічного стану людей з виникненням різноманітних психічних та емоційних розладів особистості, що в свою чергу

значно посилило проблему коморбідності будь-якої соматичної патології. [1-3].

За даними результатів соціального дослідження Gradus Research Company у квітні 2022 року виявилось, що 82 % опитаних українців відчувають стрес та знервованість, а 77 % зазначили, що причиною тривоги є повномасштабна війна [3]. За даними Інституту соціальної та політичної психології НАПН (вересень 2022 року) суб'єктивна оцінка психологічного благополуччя українців значно знизилася (6,7 балів із 9 можливих, й найнижча у вимушено переселених осіб); 40 % опитаних зазнали загрози власному життю через перебування у зоні бойових подій, перебували в окупації, в полоні; 16 % втратили своїх близьких; понад 90 % мають базові симптоми комплексного посттравматичного стресового розладу (F62.0 за МКХ-11) [4].

Мета роботи. За родом своєї професійної діяльності ми зосередилися саме на студентстві, зокрема на студентах-медиках Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Це саме той контингент людей, який в таких найскладніших соціально-економічних і психологічних умовах реалій українського сьогодення має продовжувати не лише навчання, а й планувати своє майбутнє.

Тому виявляючи загальний рівень ситуативної тривожності та розкриваючи проблеми впливу тривожності на особистість, на психічне та фізичне здоров'я юнаків студентського віку – ми також стимулюємо майбутніх лікарів до оволодіння навичками обов'язкового скринінгу психологічного стану пацієнтів з визначенням шляхів подолання психоемоційної кризи та психічних розладів особистості, зокрема на рівні первинної ланки надання медичної допомоги населенню сімейними лікарями [5-6].

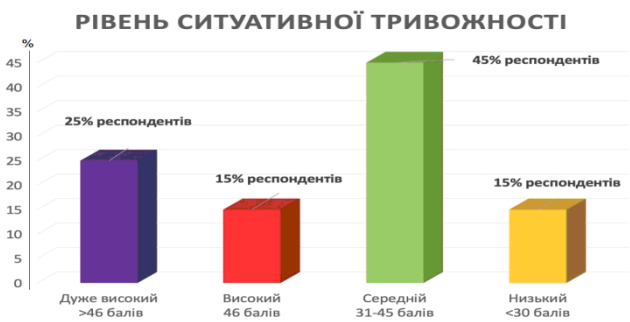
Матеріали та методи дослідження. Для анонімного добровільного тестування 100 вітчизняних студентів (віком від 18 до 25 років) медичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна у форматі уніфікованої онлайн Google Form (вебдодаток з безкоштовного

вебпакету Google Docs Editors) був використаний опитувальний бланк самооцінки ситуативної тривожності (за власними суб'єктивними почуттями свого стану) за методикою теста Спілбергера-Ханіна [1; 5-6], психологічний спектр якого ми доповнили медико-соціальними проблемними питаннями, що характеризують специфіку сьогоденного життя українського суспільства під час війни (стать, вік, примушеність до переселення чи евакуації, роз'єднання сім'ї, матеріальний достаток, спроможність продовжити навчання, клінічні прояви тривожного стану, застосовані методи усунення тривожності).

Результати та обговорення. Відомо, що ситуативна тривожність характеризується суб'єктивними емоціями: нервозністю, стурбованістю, напругою, занепокоєнням. Цей стан виникає як реакція на стресову ситуацію та може бути різним за інтенсивністю [5-6].

За результатами проведеного теста Спілбергера-Ханіна встановлено, що 45 % наших респондентів мають середній рівень ситуативної тривожності (рис.1), що говорить про їхню можливість чітко усвідомлювати і критично оцінювати свої можливості.

Такі люди намагаються підлаштуватися під стресову ситуацію, аби заподіяти менше шкоди собі та своєму здоров'ю. У 40 % студентів виявився високий і дуже високий рівень тривожності, і вони схильні більш яскраво сприймати навколишній світ та все, що стосується їхніх особистісних якостей. Як наслідок, може знижуватися рівень самооцінки. Таким особам необхідно вчитися формувати в собі почуття впевненості. Слід зазначити, що дуже висока тривожність (коли за тестом більше 46 балів) вже говорить про наявність невротичного конфлікту з емоційними зривами. 15 % опитаних – це особи з низьким рівнем ситуативної тривожності. Таких особистостей необхідно стимулювати до діяльності, зацікавлювати, стимулювати до вирішення проблем [1; 7]. Водночас, аналізуючи специфіку тривожності варто відмітити, що опитані дівчата більш яскраво переживають стресову ситуацію, ніж чоловіки - 35 % високого рівня тривожності проти 24 % у чоловіків (рис. 2).

Рис. 1. Рівень ситуативної тривожності обстежених респондентів за методикою теста самооцінки Спілбергера-Ханіна

Рис. 2. Рівень ситуативної тривожності залежно від статі

Більш високий рівень ситуативної тривожності у жінок можна пояснити анатомо-фізіологічними особливостями розвитку. Адже, у жінок природньо закладений широкий діапазон емоцій, які проявляються більш відкрито та яскраво в різних життєвих ситуаціях, особливо якщо це стосується безпеки. Натомість чоловікам більш властиво тримати в собі такі емоції, як страх і тривога, а нездатність виражати свої емоції може негативно позначитися на фізичному здоров'ї. Найчастіше це впливає на серцево-судинну систему. Адже, згідно зі статистикою, в чоловіків частіше трапляються інфаркти, а середній вік життя в чоловіків на 10 років менше за жінок [3-5; 8].

Також цікаво те, що серед опитаних студентів, які знаходяться за кордоном, мають найбільший рівень тривожності (44 % високого рівня і 55 % середнього рівня), ніж ті, що перебувають в Україні (рис. 3). Можливо це пояснюється відсутністю рідних поруч, або проблемами адаптації, комунікації і менталітету в чужій країні. Проте, з тими хто проживає в Україні ситуація дещо інша, бо більшість опитаних є внутрішньо переміщеними особами зі середнім рівнем тривожності (54 % респондентів). Цікаво те, що рівень ситуативної тривожності нижчий у тих, хто має статус ВПО, ніж у тих, хто лишається за місцем реєстрації. Скоріш за все це пояснюється безпековою ситуацією. Вимушено переміщені особи – це ті, хто переїхав до більш безпечних регіонів України. І багато тих, хто лишається вдома, не евакуюються, знаходяться поблизу активних бойових дій. Цікаво інше, як показало опитування, студенти, які евакуювалися за кордон, є більш тривожними, ніж ті, хто евакуювані в

межах України.

Наступне питання, яке ми спробуємо проаналізувати, це залежність рівня ситуативної тривожності від матеріального достатку людини. Виявилось, що ті, хто оцінив свій достаток як високий, мають помірний рівень тривоги. Натомість ті, хто розцінює свій достаток як низький (59 % наших респондентів), є більш тривожними і мають високий рівень ситуативної тривожності (рис. 4).

Рис. 3. Рівень ситуативної тривожності залежно від місця проживання

Рис. 4. Рівень ситуативної тривожності залежно від матеріального достатку

70 % опитаних студентів не мають постійної роботи або підробітку, 18 % мають підробіток, 12 % мають постійну роботу. Аналіз результатів показав, що залежність рівня тривожності від наявності роботи, майже, такий самий, як і в рівні достатку. Тобто, більш високий рівень ситуативної тривожності у тих, хто не має власних коштів, на відміну від студентів, які мають роботу чи підробіток.

Беручи до уваги сьогоденні обставини життя, неможливість більшості студентів знаходитися вдома, і що переважає онлайн-форма дистанційного навчання – до опитування ми додали питання рівня організації власного навчання в умовах воєнного стану. Для відповіді була запропонована шкала від 1 до 5, де 1 – взагалі не можу організувати, 2 – незадоволений умовами, 3 - задовільно, 4 – достатньо зручно, 5 – відмінні умови для навчання. Організація навчання має велике значення в освіті і залежить не лише від

навчального закладу, а від самого здобувача освіти, особливо, під час онлайн формату навчання. Важливими є безліч складових, від технічного забезпечення до наявності окремої кімнати чи можливості комфортно проводити години навчання (рис. 5). Рівень організації власного навчання також впливає на рівень стресу та ситуативної тривожності [4-5]. За результатами анкетування здобувачі, яким вдалося організувати своє навчання на високому, достатньому та задовільному рівнях – мають помірний та низький рівень ситуативної тривожності, а ті, хто не зміг організуватися – в переважній більшості, мають високий рівень ситуативної тривожності (рис. 6).

Рис. 5. Рівень організації власного навчання

Рис. 6. Рівень ситуативної тривоги залежно від організації навчання

Також під час дослідження ми звернули увагу на скарги, що виникають на фоні напруженості (рис. 7). Абсолютно всі опитані мали скарги, більшість з них лише одну, але були ті, хто відчував одночасно дві та більше. Найпоширенішими були скарги на серцебиття (31 %), головний біль (24 %), біль у ділянці серця (10 %), затруднене дихання (8 %), біль у животі (8 %). Меншими за поширеністю були скарги на нудоту, блювоту, запаморочення. Й це також співпадає із профілем базових клінічних проявів дистресу і комплексного посттравматичного розладу [4].

Цікаво те, що лише 29 % опитаних переймалися причинами виникнення своїх скарг, а все ж таки, це – майбутні лікарі!, у професійної компетенції яких повинен бути діагностичний пошук з ретельним аналізом причинно-наслідкових зв'язків. Також здивував результат, що 64 % студентів-медиків взагалі не переймалися питанням щодо методів усунення своєї тривожності, і лише 16 % – користувалися порадами рідних та порадами з

інтернету; 13 % – відволікалися хатніми справами, спортом, прогулянками, медитацією, читанням, думками про перемогу; 5 % – самостійно приймали заспокійливі ліки; і лише 2 % – звернулися за допомогою до фахового психолога (рис.8).

Студенти, які свідомо переймалися цим питанням, дійсно є професійно-орієнтованими (до речі, вони й організували умови свого навчання на достатньо високому рівні і мали середньо-низький рівень тривожності). Таких студентів ми просили оцінити ефективність їхнього методу усунення тривожності. З усіх методів більш ефективним став візит до психолога, в усіх інших випадках ефект був недостатнім або взагалі безрезультатним. Й саме цей факт повністю співпадає із концепцією обов’язкового супроводу фахівців психологічно-психіатричного профілю всього населення, бо за прогнозами МОЗ України у повоєнний час із психологічними проблемами зіткнуться понад 15,7 млн. українців, і 3,5 млн. осіб потребуватимуть терапії та супроводу саме лікарів-психіатрів. Зараз понад 50 % мігрантів вже мають тривожно-депресивні та посттравматичні психічні розлади. Після війни зростатиме психосоматичні розлади у військових, зросте аутоагресивна та суїцидальна поведінка, буде феномен «Швидкого старіння» [4].

Рис. 7. Клінічні прояви тривожного стану

Рис. 8. Методи усунення тривожності, якими скористалися студенти-медики

Беручі до уваги загальний рівень ситуативної тривожності у опитаних студентів, кількість тих, хто не намагається покращити свій стан та неефективність використаних методів допомоги, можемо зробити висновок про необхідність відстежувати і своєчасно діагностувати у себе тривожний стан та користуватися дієвими методами психологічної допомоги. Це дасть можливість значно знизити рівень ситуативної тривоги та уникнути фізичних проявів і психосоматичних наслідків.

Висновки

1. Тривога – це нормальне почуття, властиве всім, хоча й неприємне. Так чи інакше з нею зтикаються всі різною мірою. Нажаль, в сьогоденні це почуття супроводжує переважну більшість українців, й ми маємо навчитися її контролювати. Наша робота показала, що 40 % опитаних мають високий і дуже високий рівень ситуативної тривожності, і такі результати насторожують. Постійне перебування у тривожному стані призводить до негативних наслідків, провокуються психосоматичні захворювання та ускладнюється коморбідність. Якщо із цим станом не працювати, згодом соматичні хвороби ускладнюються хронічними проблемами з фізичним та психічним станом. Враховуючи юнацький вік опитаних – це поганий вплив на здоров'я щодо хронізації багатьох хвороб в більш молодому віці, на процес навчання та соціального життя – в стані тривоги нам важко зосередитися, наростає напруга, а іноді виникає і депресивний стан.

2. Більш високий рівень ситуативної тривожності виявився у жінок, які дуже емоційні й тому більш схильні до тривожних станів. Чоловікам легше впоратися з тривогою, бо в більшості випадків вони більш раціонально підходять до своїх емоцій. На рівень тривожності впливає абсолютно все: місце знаходження, обставини, умови життя, впевненість у майбутньому. Результати нашого опитування показали, що студенти, які вимушено евакуювалися за кордон, мають більш високий рівень тривожності, ніж ті, що лишилися в Україні чи евакуювалися в межах країни; менш тривожно відчуваються студенти, які мають середній та високий рівень достатку; рівень тривожності

нижчій у тих, кому вдалося на достатньому рівні в умовах воєнного стану організувати своє навчання.

3. Найчутливішими до тривожних станів є серцево-судинна та нервова системи організму, тому тривожні розлади необхідно розглядати як незалежний фактор ризику розвитку внутрішніх хвороб.

4. Тривога є одною із головних сигнальних систем організму, вона допомагає мобілізувати ресурси й адаптуватися в екстремальних умовах. Утім, хронічна тривога втрачає свої позитивні якості та порушує функціонування організму та виснажує його. Людям з високою ситуативною тривожністю необхідно навчитися контролювати свій стан, бо це ризик перейти від фізіологічної (протекторної) до патологічної тривоги, що зумовить виснаження адаптаційних можливостей. З'ясували, що 64 % опитаних студентів взагалі не переймаються питаннями методів усунення або зниження рівня своєї тривожності. Тому ми склали перелік порад, якими зможуть скористатися студенти для покращення стану та зниження рівня своєї тривожності:

- Розберіться, ***через що виникла тривога та від чого хоче вас захистити?***

- Зрозумійте, ***як ви зможете собі допомогти?*** Почніть займатися спортом, правильно харчуватися, скорегувати свій спосіб життя.

- ***Тривога властива кожному! Це нормально!*** Пам'ятайте про це і ***не замикайтеся у собі*** під час виникнення подібних емоцій.

- ***Встановіть межу між корисною і некорисною тривогою***, коли вже не розумієте причину тривоги і не можете її контролювати. В цьому випадку зверніться до фахівця.

- ***Згуртованість та продуктивність лікує тривожність!*** Спробуйте скласти чіткий план дій, який залежатиме від вас: що необхідно взяти, що необхідно зробити, як діяти, куди йти, кому телефонувати тощо.

- ***Плануйте майбутнє, зосереджуйтеся на позитивних емоціях та важливих речах.*** У тривоги та страху немає плану. Намагайтеся чітко формувати чого саме ви боїтеся, яких труднощів уникаєте. Це дасть змогу

зрозуміти: те, чого ви боїтеся, в більшості випадків, ще не сталося.

- **Звернутися по допомогу – правильно!** Не соромтеся й не бійтеся звертатися по кваліфіковану психологічну допомогу. Саме психологічна допомога є найефективнішим способом усунення відчуття тривоги, страху та багатьох інших психосоціальних проблем. Зараз ми усі переживаємо важкі часи. Повномасштабна війна є величезним випробуванням та передумовою формування широкого спектру психологічних та психіатричних порушень. Своєчасна психологічна підтримка не лише допомагає пережити труднощі, а й попередить негативні наслідки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Психологія стресу: підручник / Л. Б. Наугольник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
2. Українська правда / О. Барсукова. «Більше смертей»: який стрес переживали українці у 2021 році? Опитування. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/02/3/247334/>
3. Осадча Я. 63% українців, які відчувають стрес, мають тривожний сон. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/05/4/248512/>
4. Матвієць Л.Г. Стресові впливи, розлади і наслідки для здоров'я в практиці сімейного лікаря в умовах сьогодення. Майстер-клас для лікарів загальної практики. Київ, 07 листопада 2022 р. URL : https://www.youtube.com/watch?v=tBvwDZGd-fA&ab_channel=HIPPOCRATES
5. Волошок О. В. Особистісні чинники тривожності студентської молоді. *Вісник Одеського національного університету. Психологія.* 2012. Вип. 8. С. 479-484.
6. Гринечко А. Я. Співвідношення рівнів тривожності та самооцінки сучасної молоді. URL : <http://www.psyh.kiev.ua>.
7. Стрілецька І. І. Тривожність як індивідуальна властивість особистості (теоретичний аспект). *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія Психологічні науки.*

Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 1 (46). С. 266-272.

8. Наугольник Л. Б. Індивідуальні відмінності в реагуванні на стрес керівниками ОВС / Л. Б. Наугольник, В. В. Кіт. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: збірник наукових праць* / головний редактор В. В. Середа. Львів: ЛьВДУВС, 2014. Вип. 1. 292 с.